

SARI UYGUR HALK EDEBİYATI ÜZERİNE ÇİN'DE YAPILAN ÇALIŞMALAR

ABDULHAKİM MEHMET

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Gensu Eyaletinde yaşayan nüfusu 12.000'den fazla olan (1990'daki 4. genel nüfus sayımına göre 12.297) Sarı Uygurlar eski bir Türk boyudur. IX. yüzyılın ortasında Orkun Uygur Devletinin dağılmasıyla batıya göç etmek zorunda kalan Uygur kabilelerinin bir kısmı Gensu'ya yerleşmiş ve şimdiki Sarı Uygurların temelini oluşturmuştur. Ancak Sarı Uygurların XV. yüzyılda Turfan, Kumul gibi yerlerden gelmiş olduğu gibi çeşitli görüşleri savunan bilim adamları da vardır.

Sarı Uygurlar kendilerine "Sareg Yogur" derler. "Sareg" sarı, "Yogur" ise Uygur kelimesinin karşılığıdır. "Sarı" kelimesinin "kıymetli, değerli" anlamı göz önünde bulundurarak Sarı Uygur isminin Orkun Uygur devletinin hükümdar kabilesi olan Yağlakarları gösterdiği, onları diğer Uygur kabilelerinden ayırt etmek için sarı sıfatının kullanıldığı görüşü yaygındır.¹ Sarı Uygur isminin Çince tercümesi "refah ya da bolluğu korumak" anlamındaki "Yu gu"dur ve bu isim 1953'ten beri resmî kullanılmıştır. İngilizce şekli "Yugur nationality" olarak geçer. Yalnız yabancı bilim adamları daha fazla Sarı Uygur ismini kullanmayı tercih etmiştir.

Sarı Uygurlar esas olarak Gensu Eyaletinin Sunan Özerk İlçesinde yaşar ve temelde hayvancılıkla uğraşır. Geçimlerini ziraat ve başka mesleklerden sağlayanlar da vardır. Onlar Moğol, Tibet ve Çinlilerle (Henlerle) komşu olarak geçinirler. Sarı Uygurlar İslâm dinindeki Uygur ve Salarlar gibi diğer Türk boylarıyla herhangi bir özel ilişkide bulunmadan tek başına yaşamaktadır.

Onlar tarihte Şaman, Mani dinlerine itikat kılmış olsa da binlerce yıldır Tibet Budizm'ine inanmaktadırlar. Ama inanç, örf ve adetlerinde eski dinlerine ait kalıntılar az çok korunmuştur. İslâmı kabul etmemiştir.

Sarı Uygurlar yerleşim birimlerine göre farklı üç dili kullanır. Sunan Sarı Uygur Özerk ilçesinin doğusundakiler Altay dil ailesinin Moğol dil grubuna ait olan Doğu Sarı Uygur dilinde, Özerk ilçesinin batısındakiler ise, Altay dil ailesinin Türk dil grubuna ait olan Batı Sarı Uygur dilinde konuşur. Bu dil eski Uy-

¹ Fan Yumei, *Sarı Uygurların Kısaca Tarihi*, Gensu Halk Neşriyatı, Lanzhou, 1984.

gur Türkçesinin birçok özelliğini beraberinde taşıyan bir çeşit Türk lehçesi olarak eski Sarı Uygurların ana dili niteliğindedir. Bir kısım Sarı Uygurlar sadece Çince bilirler. Çince farklı dillerde konuşan Sarı Uygurların ortak dili hâline gelmiş durumdadır.

Sarı Uygurların millî yazısı yoktur. Dolayısıyla yazılı edebiyattan söz açmak mümkün değildir. Ama onlar renkli ve zengin halk edebiyatına sahiptir. Efsane, rivayet, destan, halk hikâyesi, masal, atasözleri, bilmeceler, türküler ve diğer türdeki halk edebiyatı ürünleri bulunmaktadır.

XIX. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başlarında ilk olarak Avrupa bilim adamları Sarı Uygurların dili ve (halk) edebiyatı üzerinde ilmî çalışmalarını başlatmıştır. Bunların başında G. N. Potanin, Mannerheim C. Custaf gelir. Çin'de bu konudaki çalışmalar XX. yüzyılın ortasında ele alınmış ve 1980'lerden itibaren bir hayli hız kazandırılmıştır.

Sarı Uygurların Çin'de İslâmiyeti kabul etmeyip, Tibet Budizmine itikat eden tek bir Türk boyu olması, aynı anda üç ayrı dil kullanması ve ana dilini konuşanların sayısının gittikçe azalması sonucu millî özelliklerinin gerçek anlamda yok olmaya yüz tutması gibi olaylar onlar üzerinde çok yönlü ve kapsamlı araştırma yapılmasını gündemde tutmaktadır.

Burada Doç. Dr. Zhong Jinwen'in 1995 yılı Çin Halk Hava Yolları Neşriyatı tarafından Pekin'de yayımlanan "Sarı Uygur Kültürü Üzerine Araştırmalar" başlıklı kitabı ve diğer kaynaklar esasında tek bir alan hakkında -Sarı Uygur halk edebiyatı hakkında- şimdiye kadar Çin'de yapılan çalışmaların kısa bir tanıtımını yapacağız.

1950'li yıllarda Sarı Uygur halk edebiyatı ürünleri derlenmeye başlamıştır. 1957 yılı Çin Bilimler Akademisi Milletler Araştırmaları Enstitüsü, Merkezi Milletler Üniversitesi ortaklaşa oluşturulan dil derleme, araştırma 6. grubu ile Gensu Eyaleti azınlıkların sosyal ve tarihi durumunu araştırma grubunun iş birliğinde Sarı Uygur bölgesinde çok yönlü bir araştırma yapılmıştır. Bu gruplar halk edebiyatı ürünlerini de derlemiştir. Qiao Huaisin, Ye Feng Sarı Uygur halk masallarından "Mula"yı, Zhao Yanji "Mergenin Kartalı Düşürmesi"ni, Wei Quanming "Düşmanın Mücevheri Çalması"ni o malzemeler esasında yayımlamışlardır. 1960'lı yıllarda yine bir kısım bilim adamları halk sanatçılarıyla beraber Sarı Uygur folkloru üzerinde araştırma yapmıştır. Bu devirde derlenen halk edebiyatı ürünleri özellikle halk şarkılarının metinleri seçilerek *Gensu Gazetesi*, *Milletler Birliği*, *Halk Edebiyatı*, *Çin Gençler Gazetesi* gibi gazete ve dergilerde yayımlanmıştır.

Tibet asıllı ve Özerk İlçe sanat grubunda görevli olan Seyrang dancen Sarı

Uygur halk masalları, destanları ve türkülerini derleme ve yayımlama işinde gayret göstermiştir. Onun yıllardır derlediği ürünler “Sarı Uygurlar Şarkısı” başlıklı kitap hâlinde 1984’te yayımlanmıştır. “Altın, Gümüş Kızlar ile Ağaç Kız”, “Gong Erjian ve Yang Ke sa” başlıklı halk masalları kitapta yer alan eserler içindeki en önemlilerindendir. “Garbi Yurttan Gelmiştir Sarı Uygurlar” başlıklı halk destanı Seyrangdancen’ in derlediği ve neşre hazırladığı en büyük eserdir. Eser 1982’de Çin ülke makyasında 2. derece mükâfatı almaya hak kazanmıştır. Seyrangdancen 1986’da “Sihirli Tulum” adlı Sarı Uygurların masal kitabını yayımlamıştır. Onun yine *Kısaca Sarı Uygur Edebiyatı Tarihi* başlıklı bilimsel çalışması da bulunmaktadır.

Sarı Uygur asıllı derleyicilerden Zhong Fuzu, Bai Tian you, Zhong Jinwen bazı eserleri derleyip yayıma hazırlamışlardır. Onların derlediği “Üç Başlı Cadı ile Cesaretli Genç”, “Ağaçoğlu, Taşoğlu, Atoğlu Üç Kardeşler” gibi halk masalları belli bir inceleme kıymetine sahiptir. “Üç Başlı Cadı ile Cesaretli Genç” Shanghai Edebiyat ve Sanat Neşriyatı tarafından yayımlanan *Çin Azınlıkları Edebi Eserlerinden Seçmeler* kitabına, diğer masal ise *Çin Efsanelerinden Seçmeler* kitabına girmiştir.

1983’te An Jian jun ve An Qingping yaklaşık 30 yıl içinde gün ışığına çıkan halk edebiyatı ürünlerini bir araya getirerek “Sarı Uygur Halk Edebiyatının Eserleri” başlıklı kitabı yayımlamışlardır. Bu Sarı Uygur halk edebiyatının ilk antolojisidir. Ardından Hao Sumin’in *Dong xiang, Baoan, Sarı Uygur Halk Masallarından Seçmeler* başlıklı kitabı da yayımlanmıştır.

1987 yılı Çin hükûmetinin Çin halk edebiyatına ait üç çeşit mecmuayı yayımlama hakkındaki kararına uyarak Sunan Sarı Uygur Özerk ilçesi yetkilileri bir derleme ve araştırma ekibi oluşturmuştur. Bu ekip Sarı Uygurlar arasında halk masalları, halk şiirleri ve atasözleri üzerinde kapsamlı bir derleme yapmıştır. 57 adet masal bulunan *Sarı Uygur Halk Masalları* başlıklı kitap ile 64 kıta halk şiiri ve 182 adet atasözü yer alan *Sarı Uygur Halk Şiirleri ve Atasözleri* adını taşıyan kitap yayıma hazır duruma gelmiştir. Bu iki kitaba ait çalışmalar süresinde diğer türdeki halk edebiyatı ürünlerine de rastlanmıştır.

Çin Azınlıklarının Dinî Efsaneleri Lügati (kolektif düzen) ile Tian Zicheng neşre hazırlayan *Sarı Uygurlar Hakkında* başlıklı kitapta Sarı Uygur efsane ve masallarından seçmeler yer almıştır.

Merkezi Milletler Üniversitesinin Sarı Uygur asıllı öğretim görevlisi Zhong Jinwen 1993’te başlayıp 1999’da tamamlanan yüksek lisans ve doktora eğitimini sırasında çok defa Sarı Uygur bölgesine gitmiş, kapsamlı ve ilmi bir derleme yapmıştır. Kendisinden elinde Sarı Uygur halk edebiyatına ait orijinal kaynakla-

rın bulunduğunu öğrenmiştim.

Sarı Uygur halk edebiyatı üzerindeki derleme çalışmalarında bazı yanlışlıklar görülmüştür. Bunlardan başta geleni, az bir kısım bilim adamları hariç derleme yapanların pek çoğunun halk edebiyatı hakkında mesleki eğitim görmemiş olmakla beraber halk edebiyatı ürünleri üzerinde kendi düşüncesine göre değişiklik yapabilmesidir. Derleyicilerin bazıları derlediği eserin orijinaline, aslına sadık kalmamıştır. Doç. Dr. Zhong Jin wen *Sarı Uygur Medeniyeti Üzerine Araştırmalar* başlıklı kitabında (Bakınız:a.g.e. 75.sayfa) bu konuya değinmiştir.

Sarı Uygur halk edebiyatı üzerinde Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1995'e kadar yayımlanmış kitap ve makaleler şunlardır:

A. Kitaplar

1. *An Jian jun, An Qing ping* (Sarı Uygur Halk Edebiyatından Seçmeler), Milletler Neşriyatı, Pekin, 1984.
2. *Seyrangdancen* (Sihirli Tulum-Halk Masalları), Gensu Milletler Neşriyatı, Lenzhou, 1987.
3. *Seyrangdancen* (Akkuşu Sazının Yurdu-Çocuklar için), Gensu Çocuklar Neşriyatı, Lenzhon, 1987.
4. *Seyrangdancen* (Sarı Uygurların Örf ve Âdetleri). Tianjin, Eski Eserler Neşriyatı, 1994.
5. *Hao Sumin* (Dong xiang, Bao an, Sarı Uygurların Halk Masalları), Shanghai Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Shanghai, 1987.
6. *Tian Zicheng, Do Hongwu* (Sarı Uygurlar Hakkında), Gensu Medeniyet Neşriyatı, Lenzhon, 1994.
7. Gensu Eyaletli Milletler Araştırmaları Enstitüsü, (Gensu Eyaletindeki Azınlıkların Kültür ve Sanatları), Gensu Medeniyet Neşriyatı, Lenzhon, 1994.
8. *Chen Zongzhen, Lei Shuan qun* (Azınlıklar Şiiriyetlerindeki Kurallar), Tibet Halk Neşriyatı, Lahasa, 1986.
9. *Chen Zongzhen, Lei Shuan qun* (Çin'deki Azınlıkların Halk Edebiyatı), Merkezi Milletler Üniversitesi Neşriyatı, Pekin, 1987.
10. *Zhong Jin wen* (Sarı Uygurların Kültür Tarihi), Liaoning Halk Neşriyatı, Shenyang, 1994.
11. *Zhong jinwen*, (Sarı Uygurların Medeniyeti Üzerine Araştırmalar), Çin Halk Hava Yolları Neşriyatı, Pekin, 1995.

A. Makaleler

1. Wei Quan ming, "Sarı Uygur Halk Edebiyatı Üzerine Bir Deneme", *Halk Edebiyatı Dergisi*, Pekin, 1981, S. 7.
2. Seyranceden, "Sarı Uygur Halk Edebiyatı ile (Sarı Uygur) Tarihinin İlişkileri Üzerine". (Halk Edebiyatıyla İlgili Makaleler) *Gensu Halk Neşriyatı*, Lenzhon, 1982.
3. Tian Zicheng, "Sarı Uygur Halk Şiirlerinin Tanıtımı", *Gensu Pınarı Dergisi* (Zhangye) 1983, S.1.
4. Zhong Fuzu, "Sarı Uygur Halk Şiirleri Üzerine", *Milletler Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Pekin, 1984, S.2.
5. Du Yaxiong, "Sarı Uygurlar ve Halk Şiirleri", *Xinjiang Halk Edebiyatı Dergisi*, Urumçu, S.6.
6. Wu Wen, "Sarı Uygur Halk Destanları Üzerine İncelemeler", *Kuzey Batı Milletler Enstitüsü İlmî Dergisi*, Lenzhon, 1985, S.3.
7. Zhong Jinwen, "Sarı Uygur Halk Şiirlerinin Tarihi Değeri Üzerine", *Örf ve Âdetler Sahası Dergisi*, 1987, S. 4.
8. Yang Weibing, "Sarı Uygurların Edebiyat ve Sanatı", "Çin Azınlıkları Hakkında", *Tian jin Eski Eserler Neşriyatı*, Tianjin, 1988.
9. Gao Chi an, "Sarı Uygur Halk Edebiyatı Hakkında", *Qilian İlmî Dergisi*, Lenzhon, 1990, S. 1,2.
10. Gao Chi an, "Sarı Uygurların Doğuya Göç Etmesi Rivayeti Üzerine İnceleme", *Gensu İlmî Dergisi*, Lenzhon, 1990. S. 3.
11. Gao Chian, "Sarı Uygurların Değerli Tarihi Mirasları", *Milletler Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Pekin, 1990, S.3.
12. Raile Davut, "Garbi Yurttan Gelmiştir Sarı Uygurlar Destanı Üzerine", *Miras Dergisi* (Uygur Türkçesi), Urumçu, 1991, S. 1.
13. Wu Wen, "Sarı Uygur Efsanelerindeki İlkel Dini Genlerin Folklordeki Kalıntıları", *Milletler Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Pekin, 1991, S.4.
14. Wei Quang ming, "Sarı Uygur Şiiriyetindeki Kurallar" *Çin ve Dış Ülkeler Halk Edebiyatlarında Kurallar (Kafiye)*, Pekin Üniversitesi Neşriyatı, Pekin, 1991.
15. Zhong Jinwen, "Sarı Uygurlar ile Macarların Halk Edebiyatlarında Görülen Ortaklıkların Sebepleri Üzerinde", *Kuzey Batı Milletler Araştırmaları Dergisi*, Lenzhon, 1992, S. 2.

16. Zhong Jinwen, "Sarı Uygurlar ile Macarların Halk Masalarının Karşılaştırması", *Milletler Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Pekin, 1992, S.4.
17. Zhong Jinwen, "Şaman Dini ve Sarı Uygur Halk Edebiyatı Hakkında", *Kuzey Batı Milletler Enstitüsü İlmî Dergisi*, Lenzhon, 1993, S.1.
18. Wu Wen, "Sarı Uygur Halk Destanları (Epik Şiirlerindeki) Milli Bilinç Meselesi Yine Garbi Yurttan Gelen Sarı Uygurlar Destanı Üzerine" *Milletler Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Pekin, 1993, S.2.
19. An Huiji, "Sarı Uygur Halk Edebiyatındaki Felsefî Unsurlar Hakkında", *Merkezi Milletler Üniversitesi Lisans Mezuniyet Tezleri*, Pekin, 1990.
20. Zhong Jin wen, "Sarı Uygurlar ile Macarların Halk Masalları Üzerinde Motif Tahlili", *Gensu Milletler Araştırmaları İlmî Dergisi*, Lenzhon, 1994. S. 3.
21. Zhong Jinwen, "Sarı Uygur Atasözleri Üzerine". "Millî Kültürlerin Karşılaştırılması", *Merkezi Milletler Üniversitesi Neşriyatı*, Pekin, 1995.
22. Du Yaxiong, "Sarı Uygur Halk Şiirlerinin Kuralları ve İfade Şekilleri", *Milletler Edebiyatı Araştırmaları İlmî Dergisi*, Pekin, 1981, S.3.
23. Du Yaxiong, "Sarı Uygur (Batı Kısımları) Halk Şiirleri Üzerine İncelemeler" (1 ve 2. Bölüm) *Gensu Milletler Araştırmaları Dergisi*, Lenzhon, 1982. S. 1, 2.
24. Du Yaxiong, "Sarı Uygur (Batı Kısımları) Halk Şiirleri ile Diğer Halk Şiirlerinin Karşılaştırılması", *Çin Musiki Dergisi*, Pekin, 1982. S.4.
25. Du Yaxiong, "Sarı Uygur Halk Şiirleri Üzerine", *Batı Bölgesinin Şarkısı Dergisi*, 1993, S.1.
26. Li Dehui, "Sarı Uygur Halk Şiiriyetinde Türler ve Sanat Maharetleri", *Gensu Milletler Araştırmaları İlmî Dergisi*, Lenzhon, 1994. S.2.
27. Gao Qian, "Sarı Uygurların Bazı Adetleri ve Övgü Sözleri", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Pekin, 1991, S.5.
28. He Qingsong, Zhong Fu zhun, "Çilen Dağlarındaki Çoban Şarkısı", *Gensu Milletleri Dergisi*, Lenzhon, 1992. S.1.
29. Liu Mei jun, "Sarı Uygurlarda Kutsal Nesnelere", *Halk Günlük Gazetesi*, Dış Ülkeler İçin, 1992. 03,07, s.7.
30. Duman, Ercan, "Sarı Uygurlardaki Şaman Dininin Kalıntıları Üzerine", *Gensu Milletleri Araştırmaları İlmî Dergisi*, Lenzhon, 1990, S.3-4.

C. Araştırmalarda Önde Gelen Şahıslar

1. Cheng Zongzhen

Cheng Zongzhen 1928 doğumlu, 1955'te Merkezi Milletler Üniversitesinin Uygur Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalından mezun olmuştur. 1956'dan itibaren Sarı Uygur Dili öğrenimine başlamış ve 1960'ta "Sarı Uygur Dili" başlıklı çalışmasını tamamlamıştır. Sarı Uygur Dili hakkında Çin'de ilk ilmî makale yayımlayan bilim adamıdır. Emekli olmadan önce Çin Sosyal Bilimler Akademisi Milletler Araştırmaları Enstitüsünde profesör olarak çalışmıştır. Hâlen Çin Türkologlar Derneğinin Başkan Yardımcısıdır.

Prof. Chen Zongzhen dil araştırmalarının yanı sıra Sarı Uygurların halk edebiyatı, folkloru ve diniyle ilgili bilimsel çalışmalarıyla yurt içi ve dışında tanınmıştır.

2. Seyrangdancen

Sarı Uygur Özerk İlçesi sanat grubunda görevli olan Tibet asıllı amatör araştırmacı uzun yıllardan beri sahada derleme yapmayı sürdürmektedir. Çok sayıda halk masalları, şarkıları ve destanlarını derlemiş ve derlediklerini düzene soktukten sonra çeşitli gazete ve dergilerde yayımlamıştır. Bazı araştırma nitelikli makaleleri de mevcuttur. Seyrangdancen, Sarı Uygur halk edebiyatı ürünlerini derleme işine ilk katılanlar sırasında ön plânda yer almaktadır. Meslekî eğitim görmemişse de çeşitli konulardaki birçok çalışmada imzası bulunuyor. Kendisi Sarı Uygurlar arasında yaşamaktadır.

3. Wei Quan ming

Sarı Uygur halk edebiyatı üzerinde bilimsel çalışma yapanlardan biri de araştırmacı Wei Quan ming'dir. Yazar Pekin'de yayımlanan *Halk Edebiyatı* dergisinin 1981 yıllık 7 sayısında "Sarı Uygur Halk Edebiyatı Üzerine Bir Deneme İncelemesi" başlıklı makalesinde konuyu ciddî bir biçimde ele almış, Sarı Uygur halk edebiyatındaki edebi türlerin hemen hemen hepsini toplu olarak değerlendirmiştir. Yazar, Sarı Uygur halk edebiyatı üzerine Çin'de ilk bilimsel çalışma yapan biri niteliği taşıyor.

4. Wu Wen

Wu Wen'in konuyla ilgili ilk makalesi 1985'te *Kuzey batı Milletler Enstitüsünün İlmî Dergisi*'nin 3. sayısında "Sarı Uygur Halk Destanları Üzerine İncelemeler" başlığı altında yayımlanmıştır. Araştırmacı daha sonra yazdığı "Sarı Uygur Efsanelerindeki İlkel Dini Genlerin Folklordaki Kalıntıları" başlıklı makalesinde Sarı Uygurların ilkel dinine ait unsurların sanki biyolojideki gen gibi onların efsane ve rivayetlerin oluşumu ve kuşaktan kuşağa devredilmesinde önem taşıdığı, bunların da Sarı Uygurların örf ve âdetlerini direkt etkilediği görüşü ortaya konulmuştur. Wu Wen'in çalışmaları daha fazla Sarı Uygur mitolojisi üzerindedir.

5. Du Ya xiong

1945 doğumlu, müzik konusunda lisans ve yüksek lisans eğitimi almış olan Du Ya xiong ilmî çalışmalarını Sarı Uygur halk müziği ve şiirleri üzerinde yoğunlaştırmıştır. 1966 yılından itibaren Sarı Uygurlar arasında pek çok derleme yapmış ve ilk kez Sarı Uygur halk şarkıları metin ve not olarak bir kitap içinde yer almıştır. Nenjing Sanat Enstitüsünde yüksek lisans eğitimi alırken tez konusu olarak Sarı Uygur halk şarkılarını seçmiştir. 1982'de Sarı Uygur (Batı kısmı) *Halk Şarkıları Üzerine İncelemeler* (İki cilt) başlıklı tezini başarıyla tamamlamıştır. Du Ya xiong söz konusu tez çalışmasında ve daha sonraki makalelerinde Sarı Uygur müziklerinin menşeinin Hunlar ve Türklere dayandığı, yurt içinde Uygurlar ile yurt dışında Macarlarla çok yakın ilişkide bulunduğunu Macar müzikleriyle Sarı Uygur müziklerinin aynı kökten geldiğini ilmî biçimde delillerle ortaya koymuştur. Bununla beraber araştırmacının Sarı Uygur halk edebiyatıyla ilgili yazıları bulunuyor. Hâlen Çin Müzik Enstitüsünün profesörü olan Du Ya xiong'un ilmî çalışmaları yurt dışında Macaristan ve Amerika başta olmak üzere birçok ülkedeki meslektaşların ilgisini çekmiştir. Du Ya xiong Sarı Uygur halk edebiyatına müzik konusundan değinmiş ve konuyu uluslar arası alana götürmüş kişi niteliği taşımaktadır.

6. Zhong Jinwen

Diğer ismi Yeker olan Zhong Jinwen 1963'te Gensu eyaletinin Su nan Sarı Uygur Özerk ilçesinde hayvancılıkla uğraşan bir Sarı Uygur ailesinde dünyaya gelmiştir. Kendi ilçesinde liseyi bitirdikten sonra 1983'te Pekin Pedagoji Üniversitesi Çin Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazanmıştır. Üniversite yıllarında Çin'in ünlü halk edebiyatı uzmanlarından Prof. Zhong Jingwen'den etkilenmiş ve Prof. Zhang Zi chen, Prof. Chen Zieyler'den ders almıştır. Eğitim gördüğü üniversite halk edebiyatı araştırmalarında Çin'in sayılı merkezlerinden biri olduğundan Zhong Jinwen iyi bir meslekî eğitimden geçme şansı yakalamıştır. 1988'de üniversiteden mezun olduktan sonra Merkezi Milletler Üniversitesi Azınlıklar Edebiyat ve Sanat Araştırmaları Enstitüsünde asistan olarak çalışmaya başlamış ve doğrudan Sarı Uygur araştırmalarıyla ilgilenmiştir. Çin'in önde gelen Türkologlarından Prof. Hamit Tömür, Prof. Wei Suiye'lerin araştırma alanı, konusu ve metodu hakkındaki yönlendirmesini kabul etmiştir. 1993-1999 yılları arasında Merkezi Milletler Üniversitesinde meşhur dil bilimci Prof. Chen Qiguang'ın himayesinde yüksek lisans, tanınmış Türkolog Prof. Geng Shimin'in himayesinde doktora yapmıştır. Zhong Jinwen lisans üstü eğitimi sırasında çok defa kendi doğum yeri olan Sarı Uygur yerleşim merkezine giderek sahada derleme yapmıştır. Elde ettiği birinci el malzemelere dayanarak Sarı Uygur halk edebiyatı dahil birçok konuda bilimsel çalışmaları yayımlanmış bulunuyor.

Zhong Jinwen, kendisinin Sarı Uygurca bilen ve Sarı Uygur asıllı olması, kendi alanında doktora çalışması yapan biri olması gibi avantajları değerlendirerek Sarı Uygur dili ve halk edebiyatı başta olmak üzere birçok sahada incelemelerini sürdürmektedir.

Onun yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları hariç *Sarı Uygurların Kültür Tarihi* (Liaoning Halk Neşriyatı, Shenyang, 1994) , *Sarı Uygurların Örf ve Âdetleri* (Yang Shengming ile birlikte Shang wu Neşriyatı, Pekin, 1995), *Sarı Uygur Medeniyeti Üzerine Araştırmalar* (Çin Halk Hava Yolları Neşriyatı, Pekin, 1995) gibi kitapları, 40'ı aşkın ilmî makalesini yayımlanmıştır.

Genç araştırmacı *Sarı Uygur Medeniyeti Üzerine Araştırmalar* başlıklı kitabında kitap yayımlandığı tarihe kadar Çin'de ve diğer ülkelerde Sarı Uygurlar üzerinde yapılan incelemeleri sıralamış ve kendinin çeşitli konulardaki görüşlerini ortaya koymuştur. Kitapta Sarı Uygur halk edebiyatına gerektiği kadar yer ayrılmıştır. Bu kitap, Sarı Uygurlara ait genel konuların tamamını ele alan Çin'de yayımlanmış nadir bir yapıttır. Bahsettiğimiz gibi kitabın yazarı da bu konuda doktora yapan ve tamamen bu alanda çalışmakta olan ve iyi derecede İngilizce bilen bir araştırmacıdır.

Günümüzde, halk edebiyatı dahil Sarı Uygurlar üzerinde Çin'de yapılan bilimsel çalışmalarda Zhong Jinwen'in çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu yazıyı hazırlarken Doç. Dr. Zhong Jinwen'in şahsıma gönderdiği kaynaklardan yararlandım. Kendisine teşekkür etmeyi bir borç bilirim.